

Lars Saabye Christensen
OBITELJ CVJETNIH MASKI

Nakladnik
Fidipid Zagreb

Biblioteka prijevodne književnosti
Knjiga 18

Za nakladnika
Slobodan Delalić

Urednici
Tonko Maroević
Diana Burazer

Jezična urednica
Mirjana Zec

Design omota
Elvis Duspara

Layout i grafička priprema
Fidipid Zagreb

Tisak
Denona Zagreb

**CIP zapis dostupan u računalnom katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem 815820**

ISBN 978-953-7542-13-9

Copyright © Fidipid 2012

Printed in Croatia

LARS SAABYE CHRISTENSEN

OBITELJ CVJETNIH MASKI

Roman

S norveškoga preveo
Munib Delalić

Naslov izvornika

Maskeblomstfamilien © J. W. Cappelen's Forlag as 2003

Objavlivanje knjige pomogli
Norveški fond za kulturu
i NORLA (Norwegian Literature Abroad) iz Osla

ČIN I.

vrijeme

FOTOGRAFSKI APARAT

Imao sam lijepo djetinjstvo.

Majka je rano lijegala. Otac mi je umro kad mi je bilo dvanaest godina. Bio sam jedinac. Stanovali smo u velikom stanu u ulici iza Dvora. Pamtim tri sobe, jednu do druge, između širokih pomičnih vrata koja su uvijek bila otvorena, i teških portijera s kićankama, povučениh ustranu, poput tamnoga kazališnog zastora. Otac je sjedio u naslonjaču u krajnjoj sobi i čitao *Life*. Na svjetlu s visokog prozora, svjetlu uličnih svjetiljki, ili mjeseca, ujesen, ili, s proljeća, na sunčevu svjetlu koje se probijalo kroz zelene snopove divlje loze, njegove su bijele rukavice blistale, kao da su mu samo ruke bile vidljive. Ponekad bi podigao pogled, uočio me, i trenutak oklijevao, a potom nastavio listati. Stajao sam podaleko i nisam mogao vidjeti je li se nasmiješio, ili možda naljutio.

Kad je umro, nisam osjećao nikakvu žalost, samo neku iscrpljenost. Za njegovu sam smrt saznao od Tetke. Došao sam kući iz škole, bio je kraj rujna, dan kad se već nešto čudno bilo dogodilo, kad sam vidio surovu samoću svoje mame. Kišilo je, i otvorila mi je moja Tetka, mršava, sama kost i koža, očeva neudana starija sestra, bila je tako stara da su se mnogi čudili kako oni uopće mogu biti istoga podrijetla, i svaki put kad bih je vidio, pomislio bih kako je nemoguće zamisliti da je otac nekome mladi brat.

Lomila je prste, što joj je bio običaj, pet suhih škljocaja.

– Umro je – kazala je Tetka.

– Tko?

– Tvoj otac.

Zatim me je brzo pomilovala po licu, koje je bilo vlažno od kiše, te je možda pomislila da sam zaplakao. Ušla je za mnom mami. Njezin je plač bio pravi. Uostalom, bilo je to prvi put da

sam u njihovoj spavaćoj sobi, koja je sad bila samo njena. Široki noćni ormarić stajao je između kreveta. Očeve su rukavice bile pod svjetiljkom. Sad sam mogao vidjeti da su zamrljane, prsti su bili sivi, od tiskarskoga crnila, ili duhana. Više nisu sjale.

– Mogu li dobiti časopise? – upitao sam.

Mama me, začuđena, pogleda.

– Što hoćeš reći?

– *Life*. Mogu li ih sad dobiti?

Mama se uspravi u krevetu i podiže ruku. Povjerovao sam da će udariti, te se sagnem, ali je moja tetka zaustavi.

– Hajde, hajde, nije tako mislio – šaptom će ona.

Ali, mislio sam upravo tako. Želio sam časopise. Nikakve skrivene namjere nije bilo u mojim riječima, nikakve pakosti u mojoj pustoj želji. Mamine su oči postale suhe i hladne. Bila je sita svojih pomisli, i sita mene, kao da sam ja kriv za sve što se dogodilo.

– Sram te bilo! – kazala je. – Srami se!

I možda mi se upravo tad, u času kad mama govori da se trebam sramiti, moja besramnost ukazala tako jasnom. To je moja mana, i moguće je da sam upitao: ulazi li ovdje svjetlo, ili sav mrak izlazi?

Ja sam besraman.

Otac je pokopan na groblju Vestre sedam dana kasnije. Tek je tada mama odlučila ustati. Plakala je i odjenula crninu. Tetka je uredila sve, cvijeće, oglase, telefone, odvjetnike, policiju. Otišla je u bolnicu da vidi mog oca, svoga brata, zadnji put, ali joj nisu dali, lijes u kojemu je on ležao već je bio zapečaćen. Očev joj liječnik, doktor Ask, to nije dozvolio, kazao je da je to iz obzira prema nama svima, jer sad otac nimalo lijepo ne izgleda.

Ali, ono što ti ne daju vidjeti, postaje još gore za naše oči. To raste. Nikad ne nestaje. Neznanje je staklenik u kojemu raste najstrašnije cvijeće.

Vrijeme toga dana nije bilo tako loše.

Sjedio sam između mame i Tetke u prvom redu. Mama je bila prestala plakati. Tetka je još uvijek bila bijesna. Niz cijeli središnji prolaz bilo je cvijeće, kao da je lijes bio zavezan konopcem stabljika i svile. Iza sebe sam čuo razne glasove, one koji su glasno pjevali, ali i one koji su bili tihi, a i neke koji su samo šaptali. Nijedno mjesto nije bilo slobodno. Neki su čak morali stajati ispod lučno svodenih prolaza, stisnuti uza zidove. Svećenik je kazao da će otac, inženjer za patente, dopredsjednik u Društvu norveških izumitelja od 1955. do 1959, biti upamćen, da neće biti zaboravljen.

Tad je posve utihnulo u krematoriju. Svećenik je kazao da je otac ostavio svoj trag. I dok je on tako govorio, pomislio sam da govori o nekom drugom, o nekome koga ne poznajem. I da smo došli na pogrešan pogreb, da je to samo jedna od maminih izmišljotina, njena dosad najneobuzdanija, da u lijesu nije otac, i da ono položeno cvijeće nije za njega. Ali su možda svi, koji su tog dana bili u krematoriju Vestre, oca poznavali posebno, svatko na svoj način? Što bih ja odgovorio kad bi me netko upitao tko mi je bio otac? Kazao bih: čovjek s prljavim rukavicama u krajnjoj sobi.

Ceremonija se, kako se to kaže, okončala pokraj groba. No, nisam vidio nikakav grob, samo lijes koji se polako spušta između cvijeća i vijenaca, i istodobno sam čuo neki zvuk, zvuk nekog motora, ili možda zvuk vatre u podrumu ispod nas. Ne, nije bilo ni jedno ni drugo. Zvuk je dolazio od mame. Jedino ona nije bila ustala. Sjedila je ondje jako skupljenih vilica i škrgutala zubima, lice joj je izgledalo iskošeno i odveć kratko, baš kao da su joj usta bila puna skakavaca te se plašila ispustiti ih. Oborila je glavu, više nikoga nije mogla pogledati u oči. Sramila se očeve smrti.

Mama je postala udovica. Odsad ću je zvati samo tako: Udovica.

Nagnuo sam se i pogledao u duguljastu rupu u podu gdje je stajao lijes. Sličila je na otvor za dizalo, puna cvijeća, ali nikakvo dizalo tim putem nije stizalo.

Oče naš.

Jedan od očevih izumitelja, zvao se, mislim, Holmsen, ondje je ubacio ružu. Padala je, dugo, nikako ne stižući na dno. Nosio je naočale, i bio osijedjele kose, za samo mjesec dana proriјedila se i osijedjela, mogao sam vidjeti da kosa vene.

Poželio sam gurnuti ga preko ruba. Umjesto toga, prošaptah:
– Hvala za prošli put.

On se trgne. Sad je i Tetka ondje stajala.

– Kako se usuđujete! Gubite se!

Onaj koji se zvao Holmsen i koji je izumio nove vezove za skije zadržao je naočale na nosu, udahnuo je i otišao, a da se ni jednom nije okrenuo.

Ti koji si na nebesima.

Doktor Ask, očev prijatelj i liječnik, visok, mršav čovjek zabrnutih očiju, ali ne toga dana, tog je dana neki drukčiji sjaj bio u njima, stajao je na svom mjestu dok kapela napokon nije bila prazna. Tad nam je prišao. Udovica je već bila u svom vlastitom svijetu i on nije mogao ništa drugo doli oprezno je potapšati po ramenu. Dugo je on tako stajao, kao da se i on izgubio u svom svijetu, sve dok se Tetka nije nakašljala, i to veoma glasno.

Doktor Ask se okrene prema nama.

Zatim uhvati Tetku za ruku, gledajući u mene.

– Ako mogu što učiniti, ne ustručavaj se kazati – prošaptao je.
Tetka povuče ruku k sebi.

– Hvala. Ali vas odsad više ne trebamo.

On se začudi.

– Oprostite, što hoćete reći?

– To što sam upravo rekla. Da vas više ne trebamo.

– Ne mislite ozbiljno?

– Mislim. Sasvim ozbiljno!

Doktor Ask je časak oklijevao, te je kimnuo, možda žalostan, i krenuo središnjim prolazom, sve dok nije nestao u kiši koja je počela padati.

Poslije smo se odvezli taksijem kući u ulicu iza Dvora. Udovičina su usta opet zamukla. Pokušala je pronaći moju ruku. Brisači su se polako pokretali prednjim staklom. Tetka je sjedila na prednjem sjedalu.

– Zašto si ljuta na Holmsena? – upitao sam.

– Pst – uzvratila je Tetka.

Nasmijao sam se u sebi.

– Ali, zašto?

– Jer je nasamario tvog oca svojim izumom. A sad začepi!

Pet prstiju koji se lome.

Napokon stignemo u široku ulicu iza Dvora.

Tetka plati, a ja utrčim u zgradu. U dnu stepeništa sjedi Emilija. Uvijek ona sjedi ondje, u plavkastim sjenama. Išla je u istu školu kao i ja, dva razreda iza mene. Zaustavim se. Emilija je imala zečju usnu i bijele obrve. Nije podnosila sunce. Zuri u mene svojim bezbojnim očima, ustane i pođe prema svojim vratima. Sigurno je znala što se dogodilo, to s ocem, jer svi znaju ono o čemu se ne govori. Nasmiješim joj se, na što se ona zarumeni. Načas krv bukne ispod blijede kože, i na otirač joj ispadnu ključevi. I ona se pokušala nasmiješiti, ali nije posve uspjela, usne su bile pretijesno ušivene, nastao je tek rasječen smiješak. Sagnem se i pustim da mi se ruka primakne njenoj.

– Sjećaš li se što si pitala?

Emilija zatrese glavom.

– Pitala si zašto sam tako zločest.

– Nisam tako mislila.

Glas joj je isto tanak i uzak kao i oči.

Nije tako mislila?

Zar je sad mene žaliti?

– A što si onda mislila?

Ona samo nastavi tresti glavom.

Sagnem se još bliže. Zamiriše na kamfor od bijele kose.

– Nisam zločest – kažem.

Učinilo mi se da će zaplakati.

I ponovim Udovičine riječi:

– Samo sam besraman.

Emilija povuče ruku k sebi i sakri je za leđa.

– Jadan ti.

E, to nije trebala kazati.

Krenem za ostalima gore na naš kat, najgornji. Mirisalo je cvijeće u predsoblju, premda je u osmrtnici lijepo stajalo *nika-kvo cvijeće ne donositi u kuću, najljepša hvala*. Tetka zatvori vrata i useli se u djevojačku sobu, usku prostoriju iza kuhinje. Ondje nitko nije stanovao otkada je zadnja kućna pomoćnica dobila otkaz. Nije mi moglo biti više od tri godine, ne sjećam je se, samo zvuka glasa nalik na tamnu pjesmu. Bilo je zvono na zidu, odmah iznad kreveta, koje je bilo povezano s cijelim stanom, tako da se ona mogla pozvati u svako doba, pa i usred noći, ako je bilo nužno. Tog se zvuka dobro sjećam, oštar, gotovo kao zračna uzbuna. Srećom, Tetku nitko nije zvao. I Udovica je lije-gala još ranije. Izgubila se. Susjedi u širokoj ulici iza Dvora govorili su da je sišla s uma, i da im je to posve shvatljivo. Naposljetku je lijegala tako rano da nije ni ustajala. Srećom, nije saznala sve o očevoj smrti, ali i štute obavijesti koje joj je dala policija i zagonetna, ali ipak potresna bilješka u Aftenpostenu, bilo je više nego dovoljno, jer glasine ne griješe, kao što se ne daju ni zaustaviti, one su zvijeri koje se goje na strvini.

Očeva smrt bijaše zataškana, ali sve što se zataška opet se pojavi, na nekom drugom mjestu, možda odmah iza tebe, još oštrije, užasnije, bliže.

Tetka ju je pokušala utješiti.

– Trebamo biti sretni što ga nismo vidjele – kazala je.

Kasnije sam ih čuo, noću, kad je zasniježilo i ulice opustjele, bijele, na škrtom svjetlu uličnih svjetiljki, kao tuđ krajolik, gdje su se ostaci traga skija pružili kao ožiljak duž jednog pločnika – možda je Emilija bila vani večer prije, jer jedino ona može podnijeti mjesec.

– To je tvoja krivica – šaptom će Tetka.

Udovica zajeca i obori nešto na pod, svjetiljku, ili čašu.

– Podigni to! – poviče Udovica.

Tetkin glas:

– Nisam više sluškinja! Samo to da znaš!

Zatim opet utihne. Tetka je otišla i legla. Ali su se već prije Božića zamijenili za sobe. Udovica se preselila u djevojačku sobu, a Tetka je spavala u očevom krevetu. Trebala mi je postati nova majka. No, nisam je trebao. Bila je suvišna. Nisam trebao ni jednu od njih, ni Tetku, ni Udovicu. Tako bih ih se rado obiju oslobodio.

Često sam razmišljao o onome što je pastor kazao – da je otac ostavio trag. On je ostavio rukavice, dvanaest godišta *Lifea*, jedan patent i fotografski aparat. Rukavice je Tetka stavila u smeđu vrećicu koju je sama odnijela u dvorište i bacila u kantu za smeće. Fotografski aparat je bio u futrolji na polici s knjigama u srednjoj sobi. Jedino ga je otac koristio. I to samo ljeti, kad smo bili u vikendici, bijeloj kući u hladu, u dnu fjorda.

Uskoro će sve postati moje, preuzet ću časopise, patent i fotografski aparat. A rukavice mi ni ne trebaju.

Na svoje veliko čuđenje dobio sam to što sam htio. Kao da sam trebao samo nešto poželjeti, i odmah je to bilo moje.

Bio sam dijete kome se ostvaruju snovi.

I jedne večeri, nedugo nakon očeve nagle i neprilične smrti, dok je hladnoća stajala kao svijetleći kotač oko mjeseca i najavljivala ranu zimu, prođem kroz one tri sobe i sjednem u duboku stolicu u kojoj je on obično sjedio. Nasloni za ruke bili su izlizani, gotovo upropašteni. Divlja je loza visjela kao tanke,

odsječene žice duž prozora. Mirisalo je na stearin, postojan miris, nije mi bilo jasno otkud taj miris dolazi, stvrđnut, kao skulptura u zraku. Upalim svjetiljku. Časopisi stoje na gomili na tabureu. Zadnji broj, koji je stigao ocu, spustim u krilo. Naslovnu stranicu ne mogu zaboraviti, *Life*, kolovoz 1963. Na njoj fotografija Elizabeth Taylor i Richarda Burtona, scena iz filma *Cleopatra*. Burton podiže Taylor, na njoj samo tanki šal, svila, gotovo prozirna. Obrisi njenog tijela se jasno nazire, odjeća više razotkriva nego što pokriva, grudi, lûk kuka, bedra, sjena između nogu, svod trbuha, i ta je slika na mene djelovala tako nadražujuće, duboko i impozantno da sam smjesta gurnuo ruku u hlače i doživio svoj prvi orgazam. Bilo je to kao životinjski magnetizam. Do vrha me je ispunila mirna iscrpljenost, što sam bio osjetio i nakon očeve smrti. Ali sam u isti čas bio svjestan i svog nemira, jer znao sam da moram imati više.

Vratim časopis na tabure, i uto spazim Tetku. Stoji u krajnjoj sobi, u sjeni pod lusterom, i zuri prema meni. Pomislim: Ondje sam ja stajao i gledao oca. Nisam joj mogao vidjeti lice, samo oči, bila je predaleko, no bijaše nešto smiješno u toj mršavoj, tamnoj prilici, neka naopaka i nemoguća težina koja zamalo da je obori; znatizelja i prezir. Sjedio sam dok ona nije otišla. U predsoblju je otkucavao sat. Uđem u kupaonicu, zabravim vrata, i dugo se perem.

Te sam noći nešto sanjao. Sanjao sam da sam našao očeve rukavice u kanti za smeće u dvorištu. Kad sam ih želio navući, nije bilo mjesta za moje prste. Vidim da su očeve ruke još uvijek ondje, u rukavicama. Probudio sam se uznemiren. San me je potresao. Nisam otišao ni u školu, ostao sam kod kuće. Čuo sam Tetku kako odlazi u trgovinu, ili će možda na groblje. Urna je morala u zemlju dok se zemlja nije smrznula. Ni toga dana Udovica nije ustala. Ušuljam se u kuhinju i popijem čašu mlijeka. Počelo je sniježiti. I odmah sam se osjećao bolje. Volio sam tišinu u takva jutra, kad bih stan imao samo za sebe. Vrijeme bi

dobilo drukčiju brzinu. Mogao sam ga smanjiti, podesiti svom ritmu. Trenutak sam osluškivao: Udovičin dah u djevojačkoj sobi, tanak, poput snijega koji se hvatao kao nemirna opna dolje u dvorištu, po kantama za smeće, stalcima za sušenje rublja, biciklima, kao krzno od snijega, pomislio sam.

A onda se Emilija pojavi na stepenicama, s kariranim rukskom na ledima. Lice joj je isto bijelo pod plavom kapuljačom, bjelje od svega oko nje, kao da oponaša zimu.

Odjednom ona pogleda prema prozoru na kojemu sam stajao. Podignem ruku. Smjesta ona ponikne očima, možda zasljepljena snijegom, i žurno krene dalje. Zatim odem u onu krajnju sobu i ondje sjednem, na očevu stolicu. Spustim onaj isti časopis u krilo, *Life*, kolovoz 1963. Ali, slika s naslovnice više ne djeluje. Potrošena je, ispražnjena, i osjetim iznenadnu žalost zbog odsutnosti užitka. Možda je to najgore, to što znam što propuštam, kad sam to već upoznao, onaj magnetizam, strmi rub uzbuđenosti. I već sam čeznuo za onim vremenom, ali bilo je prekasno, već se to dogodilo.

Uzmem sve časopise, odnesem ih u dvorište i bacim u kantu za smeće. Završio sam s Elizabeth Taylor i Richardom Burtonom. Bili su potrošeni.

Kad podignem poklopac, razvije se oštar, nagnjio vonj, poput buketa. Pogledam dolje: očevih rukavica ondje nije bilo. Zamislím ih, na nekom smetlištu izvan grada, i divlje ptice koje kruže ponad smeća i grizu, za svaki prst.

I Emilijin je trag polako izbrisan, kao snijeg u snijegu.

Smrzavao sam se, neprilagođen, nezadovoljen.

Opet se popnem u stan. A u stanu, u kuhinji, Tetka sjedi i čeka.

– Što si uradio?

– Bacio očeve časopise.

Tetka se nasmiješi i spusti ruku na moje rame.

– Baš fino. Tako da to ja ne moram učiniti.

Poslije je ona otkazala pretplatu na *Life*. To me je naljutilo. Jesmo li trebali prestati i slušati radio? Hoćemo li prestati primati i Aftenposten? Zar nismo trebali živjeti, iako je otac mrtav? Pa umro je on, a ne mi. Zar ne bi bilo bolje da je skinula pločicu s vrata, gdje je još uvijek stajalo očevo ime, i stavila drugu, s našim imenima, ili bar s Udovičinim imenom? Ona nije nikad imala svoje ime na vratima stana u kojemu je živjela. Tu je bila pod imenom drugog, pod očevim imenom, zarobljena u njegovu titulu.

Ali, ništa nisam kazao. Uglavnom sam sjedio u svojoj sobi i pokušavao raditi zadaću, ali se ničega ne bih sjećao kad bih sklopio knjigu. Vrijeme je jurilo u meni. Bijah izgubio ravnotežu. Noću sam ležao budan. Čeznuo sam. Koža ispod očiju je poprimila modre sjene koje nikad nisu posve nestajale. Ostali su mislili da još uvijek žalim. Pustio sam ih da to misle. Časno je žaliti. Žalost je kao glorijska. Ali to moje nije bila žalost. To je bila crna glorijska. Ono nezadovoljeno. Bio sam ispunjen nezadovoljenim.

Mislio sam na Emiliju.

Jednoga jutra, bio je to, uostalom, prvi božićni dan, prvog Božića bez oca, ušuljam se u onu drugu sobu i ondje uzmem fotoografski aparat, oprezno ga spustim s police, i odmah je bio moj.

Časak oklijevam.

Iznad niske police s knjigama, između žutih zidnih svjetiljki, visjela je slika koju je otac bio uslikao, ljeta prije, ili nekoga drugog ljeta, jer sva su ljeta sličila jedno na drugo. Bilo je to u vikendici: sjena jarbola za zastavu u travi, kao oštra dijagonala koja motiv dijeli nadvoje, balkon, okupan svjetlom, na kojemu nitko ne stoji, samo stol i na njemu tri ostavljene čaše, sunčane naočale i prazan vrč, kao mrtva priroda, sve mrtvo, osim mene, koji čekam na prozoru na katu, ako se bolje pogleda, napola sakriven iza zavjese, nalik na izlizano, gotovo prozirno krilo, ušiveno u moju ruku i rame kosim ubodima oštrog sunca.

Zatim utrčim u svoju sobu i izvadim teški, masivni aparat iz futrole. U njemu je bio film, novi film, brojilo još uvijek stoji na broju jedan. Otac ga nije stigao iskoristiti. Pogledam kroz leću, oprezno, kao da bih mogao što pokvariti. Čini mi se da mogu osjetiti očev dah, miris njegove kože, usta, suha, kao da diše u mene. Sve što vidim titravo je i iskošeno, kao sjene i prašina, krevet, školska torba, cipele, sve polako protječe, tuđe i neprepoznatljivo, predmeti odvojeni od svoje cjeline. Okrenem se prema ogledalu na vratima ormara i naglo, kao kad oblake rastjera silan udar vjetra, spazim sebe, jasno, blizu, mogao sam ispružiti ruku i dodirnuti svoje uništeno lice.

Ali nisam to želio vidjeti.

Želio sam vidjeti sve drugo, ono što nije vidljivo.

Vratim aparat u futrolu i sakrijem ga u ladicu, ispod starih igračaka koje još nisam bio bacio.

Sve sam više mislio na Emiliju, bijelu Emiliju.

Znao sam da s tim moram živjeti. Morao sam živjeti čekajući.

Ali, jednoga popodneva više nisam mogao izdržati. Već je bilo proljeće, rano proljeće, najljepše vrijeme, iskušavajuće zelenilo, smicalice. Tetka je opet bila na groblju. Udovica je, kao i obično, spavala. Vidio sam Emiliju dolje u dvorištu. Stajala je u sjeni pokraj ograde, u novoj haljini, ponekad bi se okrenula, kao da se želi pokazati, pokazati kako je fina, krhka manekenka s tankim, bijelim potkoljnicama i crvenim, vlažnim očima. Ali ondje nikog nije bilo, nikoga kome bi se pokazala, samo ja, na prozoru, a ona nije znala da ondje stojim. Njena je glorijska bila bijela. I suho je sjala. Ljude je držala na udaljenosti. Nitko nije bio usamljeniji od Emilije. Ali ja sam je natjerao da se zarumeni. Sad je stajala posve mirno, kao da se sunčala u dubokom hladu, u blagom dahu proljeća što se, slatkast i težak, osjećao sve do najgornjega kata, i rumenilo joj je ostalo u očima, u crvenim zjenicama, poput stakla i krvi.

Uzmem fotografski aparat i objesim ga oko vrata. Išuljam se niz stepenice, uzbuđeniji na svakom koraku kojim joj se pri-

bližavam. Možda i nije ispravno kazati da više nisam mogao izdržati. Bolje je reći da je bio kucnuo čas. Nisam imao nikakvih planova. Samo želj. Bilo je to čudno popodne, tako tiho, kako samo u jednom gradu može biti.

Emilija nije bila ondje kad sam sišao u dvorište. Podrumska vrata, iza kanti za smeće, stajala su otvorena. Žurno krenem tamo. Stepenice, mračne. Silazim u mrak. Vonja na plijesan, vlagu, staro cvijeće, ostatke, na stvari koje trunu i postaju zemlja i vrijeme. Naš je podrum zavravljen. Nastavim dalje. Jedna sijalica svijetli na stropu u dnu hodnika. Volio sam tu vlažnu hladnoću. Zaustavim se ispred zadnjih vrata. Emilija stoji pokraj velikog valjka za sušenje, u prohladnoj, vlažnoj praonici. Rukom miluje plahtu, bijelu, kao što je i ona sama. Domalo me čuje i naglo se okrene. Tad vidim da na sebi ima sunčane naočale, tu, u vlažnom mraku. Onaj isti plamen bukne tupim, suhim licem, ali učas sagori i kožu učini još bljeđom, kao da se po njoj rasuo pepeo.

– Što to radiš? – prošapće.

I glas je bijel, poput tanke, nejasne crte u ustima. Bog je nije stigao obojiti. Bog ju je bio zaboravio. Sličili smo jedno na drugo.

– Fotografiram – kažem.

I gledam Emiliju kroz leću. Ne djeluje uplašenom. A i čega bi se plašila? Više izgleda zbunjenom, ali kad je napokon imam u žarištu, vidim i nešto drugo, vidim sujetu. Zbunjena je i sujetna. To me uzbuđi. Nakrivi glavu, nasmiješi se, uništenim usnama, i sigurno joj je neobično osmjehivati se tako mnogo, više to sličići na grimasu, kao da su usta odveć tijesno ušivena, i pomislim da sad Emilija misli da je lijepa, i ne zaboravljam taj osmijeh, koji je drhtao poput strune na njenom licu, na rubu pucanja.

Sjećam je se.

– Misliš li zaista da sam lijepa? – iznenada upita.

Sumnja se ušuljala u pitanje, a zašto i ne bi sumnjala, ona koja je okružena ogledalom i šutnjom. Koliko traje laž? Odgovor je jednostavan: Upravo onoliko koliko želimo vjerovati u nju.

Ali, ni to nije istina. Kimnem, i kažem:

– Svuci se.

Emilija korak uzmakne i ledima se osloni na valjak za sušenje. Gledam je. U njoj se pojavilo nešto prkosno, što mi se sviđalo, i već sam znao da će ona to učiniti, samo je sebi dizala cijenu, što se i njoj sviđalo.

– Zašto? – upita.

– To je igra – uzvratim.

Opet ona nakrivi glavu, koketa Emilija, bio je to njezin trenutak, bijela, tanka kosa se rasula po ramenima, oči sjaje.

– Kakva igra?

– Zove se Cleopatra.

I Emilija podigne sunčane naočale na čelo, časak žmiri, ondje u mraku, a onda se počne svlačiti, ona nova haljina klizne na pod, i tijesna, siva potkošulja koju izvrne preko glave, tijelo joj je još bjelje, bez lukova, bez visina, mršava je i usamljena, napuštena skela. Zadrži gaćice na sebi i spusti ruke na grudi, kojih još nema. Tako stoji, usne joj se tresu, presavijen konac na njenom licu, samo što ne pukne, moja bijela Emilija.

– Omotaj se plahom – kažem.

I ona učini kako sam kazao. Primaknem se. Gledam je kroz leću, Emilija s plahom oko sebe. Mogu ispružiti ruku i dodirnuti je. Ali nisam to želio. Opet se ona uznemiri. Moj prst na dugmetu okidača. Svjetlo koje upada kroz uski prozor iznad nje. Nikoga drugog u tom času u svijetu nema, samo nas dvoje. Osjetim onu divnu bol, ono magnetično.

Ona se nasloni na valjak za sušenje. Ja pridem bliže. Samo što je ne dodirnem svojim okom.

– Nasmiješi se – prošapćem.

I Emilija se opet nasmiješi, bjelkinja, nasmiješi se svojim izobličanim ustima, osmijeh slični na zategnuto, iskrivljeno srce.

Poslije se popnem u dvorište. Ostavim vrata poluotvorenim. Naoblačilo se. Osjetim neko olakšanje. Bio sam prazan, neutralan, ili možda bolje kazati ispražnjen. Sve je bilo tiho u meni. Smirilo se. Iz ulice s druge strane, gdje tramvajske tračnice zaokreću, čuo sam školski orkestar limene glazbe kako vježba za sedamnaesti svibnja, Dan državnosti, isto neskladno kao i zvonca svih bicikla koji su prolazili.

Tetka se bila vratila kući. Stajala je pokraj prozora u kuhinji, mršava, crna sjena koja gleda dolje u dvorište. Izvadio sam film, stavio ga u džep, a fotografski aparat sakrio ispod košulje.

Noćas sam dječak. Sutra djevojka, djevojčica.